

VIII. Odůvodnění výše uložené pokuty a uložení opatření k nápravě

Podle § 14 odst. 4 zákona je úřad oprávněn za porušení ostatních povinností uvedených v tomto zákoně uložit soutěžitelům pokutu až do výše 10 mil. Kč nebo do výše 10% z čistého obratu za poslední ukončený kalendářní rok. Jestliže je prokázán majetkový prospěch soutěžitele v důsledku porušení povinností podle tohoto zákona, uloží se mu pokuta nejméně ve výši tohoto prospěchu.

V daném případě nelze majetkový prospěch, který případně účastníkovi správní řízení vznikl, vyčíslit. Majetkovým prospěchem se v tomto případě rozumí takový peněžní vyčíslitelný prospěch, který by BENZINA neziskala, kdyby se přednětného protisoutěžního jednání nedopustila. Správní orgán dospěl k závěru, že jakékoli propočty o výši případně získaného majetkového prospěchu by byly pouze hypotetické, a tudíž jako podklad pro rozhodování nepřijatelné. Úřad proto při určení výše pokuty vycházel z věty prvej § 14 odst. 4 zákona a stanovil pokutu ve vazbě na čistý obrat. Čistý obrat BENZINY za r. 1997 činil 14,6 miliardy Kč. Desetiprocentní hranice obratu se týká celkového obratu, nikoli pouze obratu za dotčené výrobky. Přesto vzal úřad v úvahu, že protiprávní jednání BENZINY se týká pouze části výrobků – ostatního zboží, které na ČS dodává jako výhradní dodavatel. Úřad při určení konkrétní výše pokuty za porušení § 3 zákona použil správního uvážení, přičemž přihlídl k těmto kritériím a zásadám:

- závažnost porušení zákona, typ skutečkové podstaty - dohody o cenách podle § 3 zákona jsou považovány za závažné porušení zákona. BENZINA si měla být vědoma nezákonnéosti svého jednání. Na druhou stranu vertikální dohody nezpůsobují tak značné narušení soutěže, jak tomu bývá u dohod horizontálních,
- délka porušování zákona - § 3 zákona je porušován od poloviny roku 1997, jde tedy o dlouhodobé porušení zákona,
- zásada proporcionality - výše pokuty je proporcionální k závažnosti porušení zákona,
- zásada nediskriminace - výše pokuty je porovnatelná s pokutami uloženými v obdobných případech za uzavření zakázané dohody o cenách,
- důležitost trhu, postavení BENZINY na trhu – BENZINA na vymezeném relevantním trhu dosáhla v roce 1997 největšího obratu,
- BENZINA byla iniciátorem dohody a tvůrcem distribučního systému,
- BENZINA v průběhu celého řízení nikdy neprojevila snahu o nápravu závadného stavu.

Úřad uložil pokutu ve výši uvedené ve výroku rozhodnutí, neboť uložení pokuty je jedním z prostředků k zajištění, aby pravidla hospodářské soutěže byla ze strany soutěžitelů respektována. Uložená pokuta vystihuje dvě základní funkce právní odpovědnosti, a to funkci represivní - postih za porušení povinností stanovených zákonem a funkci preventivní, která směřuje k předcházení porušování zákona.

Poučení o opravném prostředku:

Podle ustanovení § 61 odst. 1 zákona č. 71/1967 Sb. lze proti tomuto rozhodnutí do 15 dnů po jeho doručení podat rozklad k předsedovi Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže prostřednictvím Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže. V čas podaný rozklad má odkladný účinek.

JUDr. Eliška Balaščáková
pověřená řízením IV.výkonného odboru

ÚŘAD PRO OCHRANU HOSPODÁŘSKÉ SOUTĚŽE
601 56 Brno, Joštova 8

ROZHODNUTÍ

Č.j.: R 17/98

V Brně dne 29. 7. 1999

V řízení o rozkladu, který proti rozhodnutí Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže ze dne 17. 8. 1998 čj. S 89/98-240 ve věci porušení ustanovení § 3 odst. 1 zákona č. 63/1991 Sb., o ochraně hospodářské soutěže, ve znění zákona č. 495/1992 Sb. a zákona č. 286/1993 Sb., podal účastník řízení BENZINA a.s., se sídlem v Praze 8, Trojská 13a, PSČ 182 21, IČ 60193328, v době podání rozkladu zastoupená Ing. Josefem Stanislavem, předsedou představenstva, jsem podle ustanovení § 59 odst. 2 zákona č. 71/1967 Sb., o správném řízení (správní řád), na návrh zvláštní komise ustavené dle § 61 odst. 2 téhož zákona rozhodl

takto:

Rozhodnutí Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže ze dne 17. 8. 1998 čj. S 89/98-240

1. měním ve výrokové části pod bodem 1 takto:
BENZINA a. s., se sídlem v Praze 8, Trojská 13a (dále jen „BENZINA a. s.“), tím, že s nájemci ji vlastněných čerpacích stanic pohonných hmot uzavírala od poloviny roku 1997 zakázané a neplatné dohody o změně vybraných ustanovení smlouvy o provozu a nájmu čerpací stanice, které v čl. 5 bod 8 smlouvy o provozu čerpací stanice ve spojení s čl. 4 bod 7 smlouvy o nájmu objektů čerpací stanice, obsahovaly
- oprávnění společnosti BENZINA a. s. stanovit nájemci doplňkový sortiment zboží, který bude BENZINA a. s. dodávat nájemci jako výhradní dodavatel, včetně oprávnění společnosti BENZINA a. s. stanovit maximální prodejní ceny tohoto zboží a
- povinnost nájemce respektovat oprávnění společnosti BENZINA a. s. omezit nájemce ve výběru dodavatelů dalšího doplňkového sortimentu zboží prodávaného u čerpací stanice pohonných hmot,

porušila ustanovení § 3 odst. 1 zákona č. 63/1991 Sb. ve znění pozdějších předpisů, neboť tyto dohody ve svém kumulativním účinku narušily na trhu pohonných hmot, mazadel, příbuzných ropných produktů a jiných výrobků pro maloobchodní prodej u čerpací stanice pohonných hmot hospodářskou soutěž.

2. potvrzuji ve výrokové části pod bodem 2. ve věci uložení a splatnosti pokuty ve výši 800 000,- Kč (slovy: osm set tisíc korun českých).
3. měním ve výrokové části pod bodem 3. takto:
Podle ustanovení § 11 odst. 1 písm. e) zákona č. 63/1991 Sb. ve znění pozdějších předpisů se účastníku řízení ukládá, aby do 60 dnů ode dne nabýtí právní moci tohoto rozhodnutí informoval nájemce svých čerpacích stanic pohonných hmot o rozhodnutí Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže uvedeném v bodu 1. výroku tohoto rozhodnutí.

Odůvodnění:

Úřad pro ochranu hospodářské soutěže (dále jen „Úřad“) vydal dne 17. 8. 1998 rozhodnutí čj. S 89/98-240, v jehož výrokové části 1 deklaroval, že účastník řízení porušil ustanovení § 3 odst. 1 zákona č. 63/1991 Sb. ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon“ anebo „zákon o ochraně hospodářské soutěže“) tím, že ve smlouvách o provozu a o nájmu čerpací stanice, ve znění dohody o změně vybraných ustanovení smluv o provozu a nájmu čerpací stanice, které od druhé poloviny roku 1997 uzavíral s nájemci svých čerpacích stanic, zavázal tyto nájemce odebírat jím určený sortiment zboží pouze od společnosti BENZINA a. s. a u tohoto sortimentu zboží dodržovat jím stanovené maximální prodejní ceny. Za porušení zákazu uvedeného v ustanovení § 3 odst. 1 zákona Úřad uložil účastníku řízení pokutu ve výši 800 000,-Kč (výroková část 2.). Ve výrokové části 3. Úřad účastníku řízení uložil povinnost k nápravě a stanovil lhůtu pro její splnění. Náprava spočívala v povinnosti účastníka řízení informovat všechny smluvní provozovatele čerpacích stanic společnosti BENZINA

a. s., že ustanovení o výhradním nákupu a přímém určení ceny, uvedená v části 1. výroku tohoto rozhodnutí jsou zakázána a neplatná.

Proti tomuto rozhodnutí podal účastník řízení včas rozklad. V rozkladu zejména namítl nesprávné vymezení relevantního trhu na *trh maloobchodního prodeje zboží u čerpacích stanic (mimo prodeje pohonných hmot)* s tím, že prioritou čerpací stanice je maloobchodní prodej pohonných hmot a až následně v rámci rozšířené nabídky služeb maloobchodní prodej doplňkového sortimentu. Okruh spotřebitelů je přitom limitován geografickým umístěním čerpacích stanic (motoristé a jejich spolucestující), přičemž geografický prvek nemá vliv pouze na strukturu zákazníků, ale i na rozsah území, kde může kupující nalézt alternativní zdroj dodávky obdobných výrobků. Vzhledem ke skutečnosti, že doplňkový prodej u benzínových čerpadel zahrnuje pouze omezený sortiment výrobků, jedná se o zanedbatelnou součást relevantního trhu. Dle názoru účastníka řízení subjektem relevantního trhu jsou jednotlivé čerpací stanice, neboť motorista prvotně hledá zdroj pohonných hmot a teprve následně provádí impulsivní nákup jiného zboží. Trh se tak skládá ze sítí jednotlivých vlastníků čerpacích stanic (ARAL, BENZINA, SHELL, soukromí vlastníci čerpacích stanic apod) na horizontální úrovni. Správní orgán tedy postupoval nesprávně, zaměřil-li se ve správném řízení na dokazování o porušení zákona účastníkem řízení v úrovni vertikální, která v daném případě nekoresponduje s relevantním trhem na horizontální úrovni. Dle názoru účastníka řízení nájemci jeho čerpacích stanic nejsou ve vzájemném soutěžním vztahu, neboť jejich objem prodeje doplňkového sortimentu závisí na objemu prodeje pohonných hmot, což znamená, že skutečná soutěž probíhá mezi jednotlivými vlastníky čerpacích stanic na horizontální úrovni, kdy společnost BENZINA a. s. je jedním z těchto vlastníků. Provoz u jí vlastněných čerpacích stanic pak zajišťují nájemci čerpací stanice pod jejím názvem a logem. Odpovědnost vůči zákazníkům v kolizních případech (např. reklamací) má BENZINA a. s., nikoliv nájemce čerpací stanice.

V další části rozkladu se účastník řízení vyjadřoval k otázce maximálních prodejných cen stanovených společností BENZINA a. s. nájemcům čerpacích stanic, kdy připustil, že takto formulovaný termín se v dohodách a oběžnících adresovaných nájemcům skutečně vyskytuje. Dle vyjádření účastníka řízení BENZINA a. s. tímto opatřením reaguje na situaci na trhu. Pokud by BENZINA a. s. přistoupila na princip volné tvorby cen provozovatelem čerpací stanice u zboží, které koresponduje s nabídkou konkurence, vystavovala by se přímému nebezpečí aplikace stejných cen mezi konkurenty v horizontální úrovni, čímž by se dopustila mnohem význejšího protisoutěžního deliktu. Aby se tak nestalo, využívá institut maximálních cen mezi společností BENZINA a. s. a provozovatelem čerpací stanice, pokud prodejná cena počíná kopírovat cenu konkurence nebo naopak. Stanovení maximální prodejných cen je tak opatřením, jímž BENZINA a. s. zajišťuje na relevantním trhu konkurenční prostředí.

Dále účastník řízení namítl, že správní orgán preferoval při volném hodnocení důkazů zejména názor stěžovatele Ing. Jiřího Vostárka a anonymní podněty, přičemž se objektivně nevypořádal s námitkami a svědeckými výpověďmi účastníka řízení a jím navrhovaných svědků. V důsledku snahy prokázat účastníkovi řízení porušení zákona využil správní orgán nerovnoprávného postavení účastníků řízení a tendenčním výkladem a nesprávnou interpretaci zákona rozhodl tak, jak je uvedeno v napadeném rozhodnutí. Tomuto názoru svědčí i postižení pouze jednoho účastníka řízení přes prokazatelný fakt, že pro porušení ustanovení § 3 odst. 1 zákona je obligatorní existence dohody, tj. společný postup či společné podnikatelské praktiky soutěžitelů.

Závěrem rozkladu účastník řízení požádal, aby napadené rozhodnutí bylo zrušeno a správní řízení jako nedůvodné zastaveno, neboť v obsahu rozkladu je zřejmé, že BENZINA a. s. chápe účel a výklad zákona odlišně od správního orgánu a trvá na stanovisku, že se proti jeho znění a dikci neprovinila.

Podle ustanovení § 59 odst. 1 zákona č. 71/1967 Sb. jsem napadené rozhodnutí přezkoumal v celém rozsahu a k závěrům prvostupňového správního orgánu, jakož i k námitkám účastníka řízení v rozkladu zaujmím následující stanoviska:

V prvé řadě se vyjádřím k námitkám účastníka řízení proti věcnému vymezení relevantního trhu na *trh maloobchodního prodeje zboží u čerpacích stanic (mimo prodeje pohonných látek)*. Souhlasím s názorem účastníka řízení, že prioritou benzínové čerpací stanice je maloobchodní prodej pohonných hmot a až následně v rámci rozšířené nabídky služeb maloobchodní prodej doplňkového sortimentu. Tento doplňkový sortiment zpravidla navazuje na prodej pohonných hmot. Výrobky prodávané u čerpacích stanic jsou určeny motoristům pro provoz motorového vozidla (pohonné hmoty, ropné produkty – oleje, mazadla, autokosmetika, autodoplňky), anebo slouží k uspokojení ostatních potřeb motoristů a spolucestujících s provozem motorového vozidla nesouvisejících (např. potraviny, nápoje, hygienické potřeby, oděvní doplňky, květiny atd.). Maloobchodní prodej tohoto sortimentu tvoří celý komplex prodejních služeb poskytovaný motoristům a spolucestujícím u čerpací stanice pohonných hmot. Prodej jednotlivých výrobků je charakterizován určitými společnými znaky odlišujícími jej od obvyklého prodeje, a to zejména místem prodeje (čerpací stanice se zpravidla nachází u dálnic, silnic apod.), okruhem zákazníků (převážně motoristé a jejich spolucestující), užším výběrem v sortimentu nabízeného zboží. Věcné vymezení relevantního trhu jsem proto v řízení o rozkladu zpřesnil na *trh*

pohonných hmot, mazadel, příbuzných ropných produktů a jiných výrobků pro maloobchodní prodeje u čerpací stanice pohonných hmot. Toto věcné vymezení odpovídá druhu zboží nabízenému při maloobchodním prodeji u čerpacích stanic – odběrných míst, u nichž se střetává nabídka s poptávkou. Podíl společnosti BENZINA a. s. na tomto trhu ve sledovaných obdobích v letech 1997 a 1998 z hlediska počtu vlastněných čerpacích stanic na území České republiky činil cca 20 %.

V souvislosti s věcnou změnou vymezení relevantního trhu přisvědčuji názoru účastníka řízení, že na tomto trhu soutěží na horizontální úrovni s vlastníky jiných čerpacích stanic. Nemohu však akceptovat námitku, že nájemci čerpacích stanic společnosti BENZINA a. s. nejsou vůči sobě soutěžiteli, neboť působí pod jejím názvem a logem. Nájemci čerpacích stanic jsou podnikatelé (zpravidla fyzické osoby), podnikající na základě vlastních živnostenských oprávnění. S výjimkou pohonných hmot, při jejichž prodeji vystupují jako zprostředkovatelé společnosti BENZINA a. s. a pohonné hmoty prodávají jejím jménem a na její účet, veškeré další zboží prodávané u čerpací stanice nakupují a prodávají ve vlastní režii. V prodeji tohoto doplňkového sortimentu soutěží s ostatními nájemci čerpacích stanic společnosti BENZINA a. s. a s nájemci či vlastníky jiných čerpacích stanic, než je sítě čerpacích stanic vlastněných účastníkem řízení. Jako samostatný podnikatelský subjekt současně zaujímají místo odběratelů ve vertikále dodavatelsko-odběratelských vztahů doplňkového sortimentu zboží prodávaného u čerpací stanice.

Účastník řízení, jako vlastník sítě čerpacích stanic pohonných hmot, jejichž provoz smluvně zajišťují nájemci – podnikatelské subjekty, a současně dodavatel určité části doplňkového sortimentu, působí na vymezeném relevantním trhu jak na úrovni horizontální ve vztahu k ostatním vlastníkům čerpacích stanic pohonných hmot, tak na úrovni vertikální ve vztahu k nájemcům vlastních čerpacích stanic - odběratelům jím dodávaného doplňkového sortimentu. Předmětem správního řízení bylo posouzení jednání účastníka řízení ve vztahu k nájemcům jeho čerpacích stanic z hlediska zákona o ochraně hospodářské soutěže. Konkrétně bylo ve správním řízení zkoumáno, zda smluvní podmínky účastníka řízení, za kterých mohou nájemci realizovat svou podnikatelskou činnost u čerpací stanice, nejsou s tímto zákonem v rozporu.

Součástí spisových materiálů jsou na sebe navazující typové smlouvy uzavírané účastníkem řízení zhruba od poloviny roku 1997 s nájemci čerpací stanice, a to Smlouva o nájmu čerpací stanice (SNČS), Smlouva o provozu čerpací stanice (SPČS) a Smlouva o nájmu zařízení (SNZ). Jako příklad uvádím text typové smlouvy o provozu čerpací stanice, uzavřené účastníkem řízení se svědkem Ing. Jiřím Vostárkem dne 12. 8. 1997. Čl. 1 této smlouvy mj. stanoví, že Smlouva o nájmu čerpací stanice (SNČS) a Smlouva o nájmu zařízení (SNZ) tvoří spolu se Smlouvou o provozu čerpací stanice (SPČS) a jejími přílohami základní a nedělitelný dokument čerpací stanice (ČS). Podle čl. 9 bod 1 SPČS se smlouva uzavírá na dobu neurčitou s tím, že dle bodu 3 písm. c) je BENZINA a. s. oprávněna jednostranně odstoupit od smlouvy s okamžitou platností, pokud partner poruší povinnosti, ke kterým se ve smlouvě zavázal a i přes písemné upozornění je dále neplní nebo plní špatně. Čl. 5 bod 8 SPČS stanovil, že „Benzina má právo stanovit doporučený sortiment maziv a doplňkového sortimentu, který má být k dispozici zákazníkům na ČS. Benzina má právo doporučit dodavatele a max. prodejní ceny těchto výrobků. Je oprávněna upravovat tento seznam podle podmínek na trhu a dle aktuální nabídky výrobců. Má právo uplatňovat prezentaci těchto výrobků na ČS způsobem jí stanoveným.“ V dohodě o změně vybraných ustanovení smlouvy o provozu a nájmu čerpací stanice ze dne 31. 10. 1997 se mj. čl. 5 bod 8 mění takto: „Benzina je oprávněna též“ první odrážka „stanovit sortiment zboží, které dodává na čerpací stanice jako výhradní dodavatel včetně všech s tím souvisejících podmínek a maximální prodejní ceny. Tento sortiment může být měněn i v době platnosti nájemní smlouvy, a to vnitřním nařízením Benziny“, druhá odrážka „uzavírat rámcové smlouvy s dodavateli v souladu se svou obchodní politikou, ve kterých stanovuje sortiment, cenovou a platební politiku a způsoby dodávky zboží na čerpací stanice“. Tentýž dokument změnil smlouvu o nájmu objektů čerpací stanice tak, že podle čl. 4 bod 7 Partner (rozumí se nájemce čerpací stanice) je zejména povinen, druhá odrážka, „odebrat od Benziny jako dodavatele veškerý sortiment zboží, který je na skladech nabízen a nenakupovat od jiných dodavatelů stejný ani podobný sortiment pro prodej na čerpací stanici. V případě že by byly pochybnosti, o jaký druh zboží se jedná, je nájemce povinen vyžádat si stanovisko Benziny a tímto se bezvýhradně řídit.“ V dalších odrážkách se pro nájemce stanoví povinnost „Plně respektovat příslušná ustanovení Benzinou uzavřených rámcových smluv, se kterými byl seznámen a též smluv uzavřených přímo se stanovenými dodavateli. Na základě těchto smluv objednávat zboží u dodavatelu, odebírat od nich sortiment, stanovený Benzinou, respektovat plně platební a dodavatelské podmínky dané těmito smlouvami“, dále pak „Nenakupovat pro prodej na čerpací stanici zboží stejného nebo podobného sortimentu od jiných dodavatelů, pokud má Benzina uzavřenou rámcovou smlouvu s dodavatelem tohoto sortimentu zboží. V případě, že by byly pochybnosti o jaký druh zboží se jedná, je nájemce povinen vyžádat si stanovisko Benziny a tímto se bezvýhradně řídit.“ Tentýž dokument do smlouvy o nájmu čerpací stanice pak zakotvil nový bod 9 v tomto znění: „Partner se zavazuje respektovat práva uvedená v čl. 5 bod 8 SPČS za tam uvedených podmínek“. V závěru dokumentu označeného jako Dohoda o změně vybraných ustanovení smlouvy o provozu a nájmu čerpací stanice se uvádí: „V celé Smlouvě o provozu a nájmu čerpací stanice se termín „...prodej doporučeného doplňkového sortimentu ve všech kombinacích mění na „... prodej stanoveného ostatního doplňkového zboží. Stávající seznam

doporučených dodavatelů jako součást přílohy č. 5 Smlouvy o provozu a nájmu ČS se ruší a bude postupně nahrazován novým“.

Z typové Dohody o změně vybraných ustanovení smlouvy o provozu a nájmu čerpací stanice je zřejmé, že oproti původnímu doporučování sortimentu a maximálních cen, které by mohlo být z hlediska ochrany hospodářské soutěže tolerováno, došlo ze strany účastníka řízení k přímému stanovení doplňkového sortimentu, který jsou nájemci povinni výhradně odebírat od společnosti BENZINA a. s., ředit se jí stanovenými maximálními prodejnými cenami a pokud jde o další doplňkový sortiment nedodávaný BENZINOU a. s., odebírat jej jen od jí určených dodavatelů.

Tomuto nasvědčuje i obsah vnitřních předpisů společnosti BENZINA a. s., např. Oběžník č. 8/97 z 11. 9. 1997, jehož příloha podle bodu 14 obsahuje *stanovení maximálních prodejných cen vybraných výrobků doplňkového sortimentu s platností od 1. 9. 1997*, Oběžník č. 9/97 z 26. 9. 1997, kde se v bodě 8 doslově uvádí: „*Upřesňujeme informace z minulého oběžníku ve věci minimálních prodejných cen. Tento ceník obsahoval některé nepřesné ceny. Do odvolání jej považujte za orientační a ceny za doporučené. Po podepsání dohody ke smlouvě o provozu budou ceny v následujících cenících již závazné s tím, že musí rozdíl nákupní ceny ze skladu Benziny a prodejní cenou na ČS vytvářet přiměřený zisk pro provozovatele. Prodejní cena bude korespondovat s konkurenčním prostředím v okolí ČS*“. Oběžníkem č. 5/98 pak BENZINA a. s. „důrazně žádá nájemce čerpacích stanic, aby zboží do prodejen nakupovali v dostatečné míře a výhradně od dodavatelů schválených společnosti Benzina a. s.“. Další důrazné upozornění, že BENZINA a. s. trvá na dodržování čl. 5 bod 8 Smlouvy o provozu čerpací stanice, o sortimentu zboží, které dodává jako výhradní dodavatel, včetně souvisejících podmínek a maximální ceny, obsahuje Oběžník č. 6/98. Tímto oběžníkem BENZINA a. s. nájemcům čerpacích stanic rovněž sděluje, že případy odebírání zboží od jiných, než stanovených dodavatelů, přičemž motorové oleje, plastická maziva, provozní kapaliny dodává pouze BENZINA a. s., budou považovány za hrubé porušení provozovatelské smlouvy a nájemní vztah bude ukončen.

Po posouzení zmíněných ustanovení v Dohodě o změně vybraných ustanovení smlouvy o provozu a nájmu čerpací stanice, v kontextu s obsahem příkladmo uvedených oběžníků, konstatuji, že tento dokument v čl. 5 bod 8 Smlouvy o provozu čerpací stanice ve spojení s čl. 4 bod 7 Smlouvy o nájmu objektu čerpací stanice, obsahuje dohodu o výhradním odběru určitého sortimentu doplňkového zboží nájemci čerpací stanice, dodávaného společností BENZINA a. s., dohodu o stanovení maximální prodejní ceny tohoto zboží společnosti BENZINA a. s. a v čl. 4 bod 7 dále dohodu zavazující nájemce čerpací stanice odebírat zboží dalšího doplňkového sortimentu, nedodávaného společnosti BENZINA a. s., pouze od jí určených dodavatelů, se kterými má uzavřenou rámcovou smlouvu o dodávkách zboží na čerpací stanice. Všechny tyto dohody omezují nájemce čerpací stanice v jeho nezávislém podnikatelském rozhodování při odběru a prodeji doplňkového sortimentu prodávaného vedle pohonných hmot u čerpací stanice a jsou tudíž v rozporu se zákonem o ochraně hospodářské soutěže. Zvláště se v této souvislosti vyjadřím k námitce účastníka řízení, týkající se jím stanovených maximálních cen u zboží se sjednanou exkluzivitou dodávek.

Nemohu přisvědčit tvrzení účastníka řízení o údajné ochraně konkurenčního prostředí tím, že stanovením maximálních prodejných cen nájemcům čerpacích stanic u jím dodávaného doplňkového zboží eliminuje aplikaci stejných cen mezi konkurenenty v horizontální úrovni. Veškerá cenová ujednání mezi soutěžiteli jsou dohodami narušujícími soutěž bez ohledu na to, zda jde o dohody uzavřené na horizontální či vertikální úrovni. Cenové dohody mezi soutěžiteli narušují hospodářskou soutěž zvlášť závažným způsobem. Takto je na cenové dohody pohlíženo i soutěžním právem Evropské unie. Je pravdou, že závažnější protisoutěžní účinek je přisuzován cenovým dohodám na horizontální úrovni, než na úrovni vertikální. V obou případech však podle zákona o ochraně hospodářské soutěže jde o zakázané dohody narušující hospodářskou soutěž, jejichž uzavření je porušením zákona. Účastník se tedy nemůže hájit tvrzením, že předešel závažnějšímu porušení zákona uskutečněním méně závažného protisoutěžního jednání. V daném případě se účinek protisoutěžního jednání účastníka řízení zvýšil v důsledku značné vertikální integrace ve spojení s tržní silou účastníka řízení a známou značkou BENZINA. Vzhledem k celkovému počtu nájemců čerpacích stanic společnosti BENZINA a. s., zahrnujícího zhruba pětinu celostátního trhu, se negativní účinek protisoutěžních smluvních ujednání na soutěžní prostředí násobí, resp. hospodářská soutěž je na daném trhu, a to jak v horizontální, tak vertikální úrovni, narušena zejména kumulací působení uzavřených typových smluv. Nesouhlasím rovněž s tvrzením účastníka řízení, že maximální ceny byly stanoveny na úrovni obchodování mezi společností BENZINA a. s. (maximální prodejní ceny) a nájemci čerpacích stanic (maximální nákupní ceny). Z výsledků doplňujícího šetření v rámci řízení o rozkladu, které jsem nařídil v zájmu objektivního posouzení věci, vyplýnulo, že daném případě skutečně jde o stanovení maximálních prodejných cen pro konečného spotřebitele u zboží dodávaného účastníkem řízení nájemcům čerpacích stanic. Tento závěr vyplývá nejen z výslechu svědka Ing. Jiřího Vostárka ve správném řízení, ale též např. z již uvedeného oběžníku společnosti BENZINA a. s. č. 8/97 ze dne 11. 9. 1997 a jeho přílohy. Příloha uvedeného oběžníku byla označena jako „*Stanovené maximální prodejní ceny doplňkového sortimentu*“, přičemž v citovaném oběžníku pod bodem 14 označeném jako „*Stanovené maximální prodejní*

ceny“ je uvedeno: „*V příloze Vám zasíláme stanovené maximální prodejní ceny vybraných výrobků doplňkového sortimentu s platností od 1. 9. 1997.*“ V oběžníku č. 1/98 ze dne 14. 1. 1998 se v bodě 3 Ceník vybraných výrobků opět uvádí: „*Zasíláme Vám nový Ceník vybraných výrobků v orig. balení platný od od 1. 1. 1998.*“ Již samotné označení prodejních cen v přílohách oběžníků „MCKUS nebo MCKUSSTAR“ svědčí o tom, že se jedná o cenu stanovenou pro konečného spotřebitele (zákazníka), neboť toto označení se nepoužívá při prodeji zboží z velkoskladu do maloobchodu, což odpovídá dodávkám zboží od účastníka řízení jednotlivým nájemcům čerpacích stanic. Dodávky zboží ze skladu účastníka řízení nájemcům čerpacích stanic nejsou maloobchodním prodejem a již z tohoto důvodu nelze v tomto prodejním vztahu cenu označit jako „MCKUS“. Mnou učiněný závěr lze též dokumentovat již zmíněným oběžníkem č. 6/98 ze dne 12. 5. 1998, kde se mj. v bodě 2 uvádí: „*Dále důrazně upozorňujeme, že BENZINA a.s. trvá na dodržování ustanovení Smlouvy o provozu čerpací stanice v čl. 5 písm. 8), který stanoví sortiment zboží, který dodává jako výhradní dodavatel, včetně souvisejících podmínek a maximální ceny.*“ Skutečnost, že účastník řízení vědomě omezil nájemce v nezávislém určení ceny doplňkového sortimentu, dodávaného společností Benzina a. s., pro konečného spotřebitele, dokládají i samotné znění rozkladu, kde na str. 6 v prvním odstavci účastník řízení doslově uvádí: „*Smlouvou stanovené právo maximálních prodejných cen je vůči provozovatelům ČS chápáno jako regulující mechanismus na některé druhy zboží, které korespondují s nabídkou konkurence. Pokud Benzina a.s. přistoupí na princip volné tvorby cen provozovatelem ČS u tohoto druhu zboží, vystavuje se přiměřenou nebezpečí aplikace stejných cen mezi konkurenenty v horizontální úrovni.*“

Nemohu proto akceptovat ani námitku účastníka řízení, že Úřad při volném hodnocení důkazů preferoval zejména názor stěžovatele a anonymní podnět provozovatelů čerpacích stanic, přičemž se nevypořádal s námitkami účastníka řízení a svědeckými výpověďmi svědků navržených účastníkem řízení. Prvostupňový správní orgán soustředil ve správném řízení množství podkladových materiálů, prokazujících oprávněnost tvrzení stěžovatele Ing. Jiřího Vostárka a anonymních provozovatelů čerpacích stanic. Znění dohod narušujících soutěž je přímo zakotveno v typových smlouvách o nájmu a provozu čerpací stanice, resp. v dohodách o jejich změně, jejichž uzavření účastník řízení nepopíral. Oběžníky vydávané účastníkem řízení pak nepochyběně deklarují nájemcům čerpacích stanic povinnost dodržování těchto ustanovení pod hrozbou ukončení nájemního vztahu.

Po posouzení předmětných dohod podle zákona o ochraně hospodářské soutěže s přihlédnutím ke všem souvislostem daného případu uzavíram, že závazek výhradního odběru sortimentu doplňkového zboží dodávaného společností BENZINA a. s. nájemci čerpacích stanic včetně oprávnění společnosti BENZINA a. s. stanovit nájemcům maximální prodejní ceny tohoto zboží konečnému spotřebiteli a povinnost nájemce čerpací stanice odebírat sortiment dalšího doplňkového zboží nedodávaného společnosti BENZINA a. s. od jí určených dodavatelů, naruší ve svém kumulativním účinku na trhu pohonné hmot, mazadel, příbuzných ropných produktů a jiných výrobků pro maloobchodní prodej u čerpací stanice pohonné hmot hospodářskou soutěž ve smyslu ustanovení § 3 odst. 1 zákona. Omezením svobodného podnikatelského rozhodování nájemců čerpacích stanic společnosti BENZINA a. s. ve výběru dodavatelů doplňkového zboží mimo pohonné hmot, je jiným dodavatelům, než stanoví účastník řízení, přístup na tento trh omezen (§ 3 odst. 2 písm. f/ zákona). Podnikatelské rozhodování nájemců čerpacích stanic omezuje rovněž určení maximální prodejní ceny jím dodávaného doplňkového zboží (§ 3 odst. 2 písm. a/ zákona).

Posouzení věci podle zákona o ochraně hospodářské soutěže není v rozporu se soutěžním právem Evropské unie. V Nařízení komise (EHS) č. 1984/83 z 22. 6. 1983 o aplikaci článku 85 (3) Smlouvy EHS na kategorie dohod o výhradním odběru – Oddíl III Zvláštní ustanovení pro dohody o čerpacích stanicích, se v článku 11 mj. praví: „*Kromě závazku zmíněného v článku 10 se prodejci neukládá žádné jiné omezení soutěže nežli: b) závazek neužívat mazadla nebo příbuzné ropné produkty dodávané jinými podniky u čerpací stanice označené v dohodě, pokud dodavatel nebo spojený podnik prodejci poskytne nebo financuje možnost použití zvláštních prostor či jiného zařízení pro promazávání motorových vozidel.*“ Článek 10 neplatí tam, kde a) dodavatel nebo spojený podnik ukládá prodejci závazek výhradního odběru pro zboží jiné než pohonné hmoty pro motorová vozidla a jiné pohonné hmoty nebo pro služby kromě případu závazků zmíněných v článku 11 (b) a (d); b) dodavatel omezuje svobodu prodejce obstarávat si od jiného podniku dle vlastního výběru zboží nebo služby, na které nelze podle ustanovení tohoto oddílu ani uložit závazek výhradního odběru, ani zákaz obchodování s konkurenčními výrobky; c) dohoda se uzavírá na dobu neurčitou nebo na dobu delší než deset let;“.

Po přezkoumání věci v celém rozsahu jsem dospěl k závěru, že Úřad odpovědně zkoumal skutkovou stránku věci a zjištěně skutečnosti v rozhodnutí vyhodnotil v souladu se zákonem o ochraně hospodářské soutěže. Hodnocení příslušných ustanovení smluv o nájmu a provozu čerpací stanice nejsou v rozporu ani se soutěžním právem Evropské unie a judikáty, na něž prvostupňové rozhodnutí odkazuje. Pochybení Úřadu spalují však v tom, že výrok rozhodnutí neobsahuje skutkovou podstatu porušení zákona spočívající v omezení nájemců ve výběru dodavatelů ostatního doplňkového sortimentu zboží, které není součástí sjednané exkluzivity dodávek od společnosti BENZINA a. s., i když se v odůvodnění rozhodnutí touto problematikou Úřad zabýval.

Úřad v prvostupňovém rozhodnutí také dostatečně nepoukázal na skutečnost, že k narušení soutěže na zhruba pětině daného trhu došlo následkem kumulativního účinku všech uzavřených dohod, které ve svém celku tvoří distribuční síť pohonných hmot a doplňkového sortimentu společnosti BENZINA a. s. V tomto smyslu jsem výrok rozhodnutí změnil. Skutečnost, že hospodářská soutěž na daném trhu byla podstatně narušena kumulativním účinkem všech uzavřených dohod (cca v počtu 350), když jednotlivá dohoda sama o sobě nemohla soutěžní prostředí významným způsobem ovlivnit, determinovala i rozhodnutí Úřadu přiznat podle ustanovení § 12 odst. 1 zákona postavení účastníka řízení pouze společnosti BENZINA a. s., která jako vlastník čerpacích stanic měla možnost a také tak učinila, podmíntit uzavření smluv o nájmu a provozu čerpacích stanic takovými podmínkami, jejichž plnění zvýhodnilo její postavení na trhu jak v úrovni horizontální ve vztahu k jiným dodavatelům toho doplňkového sortimentu, který sama dodává (potažmo i ve vztahu k jiným dodavatelům pohonných hmot), tak v úrovni vertikální ve vztahu k odběratelům doplňkového sortimentu – nájemcům čerpacích stanic. Postavení účastníka řízení tak svědčí pouze společnosti BENZINA a. s., jako subjektu odpovědnému za vytvoření smluvního systému exkluzivních dodávek zboží z jeho skladů se stanovenou maximální prodejnou cenou a určením dodavatelů dalšího zboží prodávaného u čerpací stanice, kdy tento smluvní systém v podobě inkriminovaných protisoutěžních ujednání ve svém celku narušil hospodářskou soutěž a proti němuž směřuje výrok rozhodnutí.

Návrhu účastníka řízení na zrušení rozhodnutí a zastavení řízení nemohu vyhovět, neboť pro tento postup jsem neshledal důvody. Rozhodl jsem proto tak, jak je ve výroku uvedeno.

Poučení:

Proti tomuto rozhodnutí se nelze podle ustanovení § 61 odst. 2 zákona č. 71/1967 Sb., o správním řízení (správní řád), dále odvolat.

Ing. Josef Bednář
předseda
Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže

Toto rozhodnutí nabyla právní moci dne 2. 8. 1999